

ISSN 2312-3206

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія:
ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ
Випуск 2
Том 1

Херсон-2017

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Блинова Олена Євгенівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та соціальної психології Херсонського державного університету

Заступник головного редактора:

Шапошникова Ірина Василівна – доктор соціологічних наук, доцент, декан факультету психології, історії та соціології Херсонського державного університету

Відповідальний секретар:

Тавроvecька Наталія Іванівна – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри практичної психології Херсонського державного університету

Члени редакційної колегії:

Бех Іван Дмитрович – дійсний член Національної академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, професор, директор Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України;

Бистрова Юлія Олександрівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри корекційної освіти Херсонського державного університету;

Бочелюк Віталій Йосипович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології Запорізького національного технічного університету;

Бурлачук Леонід Фокович – дійсний член Національної академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психодіагностики і клінічної психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Завацька Наталія Євгенівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної та практичної психології Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля;

Засекіна Лариса Володимирівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та соціальної психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Кікінежді Оксана Михайлівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

Клименко Віктор Васильович – доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України;

Кравцова Наталія Олександрівна – доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри клінічної психології ФДБОЗ ВПО «Тихоокеанський державний медичний університет» Міністерства охорони здоров'я Російської Федерації (Російська Федерація);

Кузікова Світлана Борисівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка;

Поваренков Юрій Павлович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри загальної та соціальної психології ФДБОЗ ВПО «Ярославський державний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Російська Федерація);

Стратонов Василь Миколайович – доктор юридичних наук, професор, ректор Херсонського державного університету;

Федяєва Валентина Леонідівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту Херсонського державного університету;

Швалб Юрій Михайлович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Яковлева Світлана Дмитрівна – доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри корекційної освіти Херсонського державного університету;

Янчук Володимир Олександрович – доктор психологічних наук, професор, декан факультету професійного розвитку фахівців освіти Академії післядипломної освіти (Республіка Білорусь).

Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки» включено до переліку наукових фахових видань України з психології на підставі Наказу МОН України від 4 липня 2014 року № 793 (додаток № 8)

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща)

Рекомендовано до друку відповідно до ухвали вченої ради Херсонського державного університету (протокол від 29 травня 2017 р. № 13)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації – серія КВ № 20082-9882Р від 15.03.2013 р. видане Державною реєстраційною службою України

ШАНОВНІ КОЛЕГИ!

Херсонський державний університет – провідний науково-освітній центр Півдня України, який у 2017 році святкує свій 100-літній ювілей. Це не просто значний відтинок часу, а ціла епоха для нашого університету. Це шлях наполегливої праці багатьох поколінь досвідчених, творчих, талановитих фахівців. Це шлях утвердження власних принципів, пошуків, звершень, зростання та примноження здобутків.

Херсонський державний університет відомий своїми науковими школами, які розвиваються та виховують молодих науковців. За керівництва відомих учених у нашому навчальному закладі підготовлено не одне покоління висококваліфікованих фахівців. Серед них – народні й заслужені вчителі, артисти, народні депутати України, олімпійські чемпіони, чемпіони Європи та світу, видатні вчені, письменники, журналісти, економісти, менеджери, юристи, державні й політичні діячі тощо.

Університет є засновником багатьох журналів, 12 з яких – фахові наукові видання України. Філософія збірника наукових праць «Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки» полягає в науковому осмисленні та практичному застосуванні кращих світових, європейських і вітчизняних тенденцій психологічної науки.

Упевнений, що високий професіоналізм та самовіддана праця вчених Херсонського державного університету сприятимуть подальшому розвитку і примноженню освітнього й наукового потенціалу нашої держави.

Щиросердно вітаю редакційний колектив, авторів і читачів «Наукового вісника Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки» з ювілейною датою. Хвала і шана талановитим і невтомним творцям цього видання!

З повагою,

Ректор Херсонського державного університету
Василь СТРАТОНОВ

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ; ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

Алексєєнко Н.В. СОЦІАЛЬНИЙ І ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ВАЖЛИВА КОМПЕТЕНЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ОГЛЯД.....	8
Ананова І.В. ДИФЕРЕНЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТИПІВ ПЕРЕЖИВАННЯ ПОЧУТТЯ ПРОВИНИ.....	13
Білоцерківська Ю.О. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФІЛАКТИКИ ТА ЗАПОБІГАННЯ ПИЯЦТВУ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СЕРЕД ОСОБОВОГО СКЛАДУ ПОВІТРЯНИХ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ.....	21
Бінецька О.В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ КУРСАНТІВ ДСНС УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ.....	26
Грисенко Н.В., Бойко Ю.К. МОТИВАЦІЙНА СФЕРА ОСІБ ІЗ РІЗНИМИ РІВНЯМИ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ.....	31
Бончук Н.В. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕСТОВИХ МЕТОДИК ДЛЯ ДІАГНОСТИКИ МАТЕМАТИЧНОЇ ОБДАРОВАНОСТІ.....	38
Бончук Н.В. ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ МАТЕМАТИЧНОЇ ОБДАРОВАНОСТІ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	44
Вавілова А.С. «ДИТЯЧО-ПІДЛІТКОВА ШКАЛА ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ» П. Х'ЮІТТА ТА Г. ФЛЕТТА: ДОСВІД АДАПТАЦІЇ.....	50
Васюк К.М. МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕРОЇЗМУ В СТРУКТУРІ ОСОБИСТІСНОГО СЦЕНАРІЮ.....	57
Вахоцька І.О. ЗВ'ЯЗОК КОНФЛІКТНОСТІ З АКЦЕНТУАЦІЯМИ ХАРАКТЕРУ ОСОБИСТОСТІ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ.....	62
Галян О.І., Гера Т.І. МАРКЕРИ СУБ'ЄКТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ДІАГНОСТИЦІ СУБ'ЄКТИВНОЇ ЯКОСТІ ЖИТТЯ Й ОСОБИСТІСНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ.....	69
Гальцева Т.О. ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ НА СТАНОВЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ САМОЕФЕКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	74
Гончаренко Ю.В. ЖИТТЄВІ СТРАТЕГІЇ ОСОБИСТОСТІ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ.....	79
Гресько В.В. ПСИХОЛОГІЧНА РОЛЬ МЕНТАЛІТЕТУ У ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	84
Данилевич Л.А. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ.....	89
Дворніченко Л.Л. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ ПСИХОЛОГА-КОНСУЛЬТАНТА З КАТЕГОРІЄЮ «ЩАСТЯ».....	94
Демченко А.В. ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ КУРСАНТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ.....	99
Діхтяренко С.Ю. ВИВЧЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВНЗ.....	104
Донець С.І. ДУХОВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ: ПРОБЛЕМИ Й ПЕРСПЕКТИВИ ТЕОРЕТИЧНОГО ОСМИСЛЕННЯ.....	109

Дубиніна М.І. СОЦІАЛЬНО-ПІДТРИМУЮЧА МЕРЕЖА ЯК КОПІНГ-РЕСУРС ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ЖІНОК.....	115
Казібекова В.Ф. ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ОСОБИСТОСТІ: ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ.....	120
Камінська О.В. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ ОСОБИСТІСНИХ ДЕФОРМАЦІЙ МОЛОДІ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....	128
Коваленко-Кобилянська І.Г. КОНВЕНЦІОНАЛЬНА МУДРІСТЬ СОЦІУМУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕФОРМАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ЛЮДИНИ У ПЕРІОД ГЕРОНТОГЕНЕЗУ.....	133

СЕКЦІЯ 2 ІСТОРІЯ ПСИХОЛОГІЇ

Вертель А.В., Пасько Е.Н. НОВАЯ ПСИХОЛОГИЯ ИЛИ СОВРЕМЕННЫЙ МИФ: К ВОПРОСУ О МЕТОДОЛОГИЧЕСКОЙ СОСТОЯТЕЛЬНОСТИ ПСИХОАНАЛИТИЧЕСКИХ КОНЦЕПЦИЙ.....	138
Загурська Е.В. ПСИХОЛОГІЧНИЙ СПАДОК Д.М. ОВСЯНИКО-КУЛИКОВСЬКОГО: ВАЖЛИВІСТЬ МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНОГО ПІДХОДУ.....	145
Панасенко Е.А. ЗМІСТ ТА МЕТОДИКА ЕКСПЕРИМЕНТІВ У ГАЛУЗІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ В УКРАЇНІ (20-30-ті рр. ХХ ст.).....	150
Яремчук О.В. ПСИХОЛОГІЯ СІМ'Ї У МІФОЛОГІЇ ЯК ПОЗНАНАУКОВІЙ ФОРМІ ПІЗНАННЯ.....	156

СЕКЦІЯ 3 ОРГАНІЗАЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ

Шевчук О.С. ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ КОМАНДНОЇ РОБОТИ У МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ.....	161
--	------------

СЕКЦІЯ 4 ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Бойко-Бузиль Ю.Ю. ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОГО Й ОСОБИСТІСНОГО СТАНОВЛЕННЯ КЕРІВНИКІВ ОРГАНІВ І ПІДРОЗДІЛІВ МВС УКРАЇНИ.....	166
Вагіна О.В. ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ Й ОБМЕЖЕННЯ ПОЛІГРАФНИХ ПЕРЕВІРОК.....	172
Кудар К.В. ЯКІСТЬ ЖИТТЯ СПІВРОБІТНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, ЯКІ ВИКОНУВАЛИ СЛУЖБОВІ ОБОВ'ЯЗКИ В НЕТИПОВИХ УМОВАХ.....	177

СЕКЦІЯ 5 ЕКОНОМІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Скрипаченко Т.В. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УСТАНОВОК СТОСОВНО ГРОШЕЙ.....	183
---	------------

2. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Л.С. Выготский. – М. : Педагогика, 1991. – 480 с.
3. Доровской А.И. Дидактические основы развития одаренности учащихся / А.И. Доровской. – М. : Роспедагентство, 1998. – 209 с.
4. Комарова Л.В. Понятие «математическая одаренность» / Л.В. Комарова // Педагогика и психология: актуальные вопросы теории и практики : материалы VIII Междунар. науч.-практ. конф. (Чебоксары, 23 окт. 2016 г.) / редкол.: О.Н. Широков и др. – Чебоксары : ЦНС «Интерактив плюс», 2016. – № 3 (8). – С. 20–23.
5. Крутецкий В.А. Психология математических способностей школьников / В.А. Крутецкий. – М. : Изд-во МПСИ; Воронеж : МОДЭК, 1998. – 416 с.
6. Теплов Б.М. Проблемы индивидуальных различий / Б.М. Теплов. – М., 1961. – 535 с.
7. Шадрин В.Ю. Математическая одаренность подростка как социально-педагогическая проблема / В.Ю. Шадрин. – Оренбург, 2011. – 44 с.
8. Coleman L. Talent development in economically disadvantaged populations / L. Coleman // Gifted Child Today. – № 29(2), 2006. – P. 22–27.

УДК 159.9.072.52

«ДИТЯЧО-ПІДЛІТКОВА ШКАЛА ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ» П. Х'ЮИТТА ТА Г. ФЛЕТТА: ДОСВІД АДАПТАЦІЇ

Вавілова А.С., аспірант
кафедри психодіагностики та клінічної психології
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті проаналізовано підхід канадських дослідників П. Х'юитта та Г. Флетта до визначення перфекціонізму в дітей і підлітків. Розглянуто розроблену вищевказаними авторами методику «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму». Описано етапи адаптації та результати апробації методики «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму» на українській вибірці.

Ключові слова: перфекціонізм, дитячо-підліткова шкала перфекціонізму, адаптація, апробація, стандартизація, валідність, надійність.

В статье проанализирован подход канадских исследователей П. Хьюитта и Г. Флетта к определению перфекционизма у детей и подростков. Рассмотрена разработанная вышеупомянутыми авторами методика «Детско-подростковая шкала перфекционизма». Описаны этапы адаптации и результаты апробации методики «Детско-подростковая шкала перфекционизма» на украинской выборке.

Ключевые слова: перфекционизм, детско-подростковая шкала перфекционизма, адаптация, апробация, стандартизация, валидность, надежность.

Vavilova A.S. “THE CHILD-ADOLESCENT PERFECTIONISM SCALE” BY P. HEWITT AND G. FLETT: EXPERIENCE OF ADAPTATION

The article presents approach of Canadian researchers P. Hewitt and G. Flett to the definition of perfectionism in children and adolescents. Developed by the aforementioned authors' questionnaire “The Child-Adolescent Perfectionism Scale” is considered. The stages of adaptation and the results of the approbation questionnaire “The Child-Adolescent Perfectionism Scale” on the Ukrainian sample are described.

Key words: perfectionism, “The Child-Adolescent Perfectionism Scale”, adaptation, approbation, standardization, validity, reliability.

Постановка проблеми. На сучасному етапі проводиться велика кількість досліджень, які мають на меті вивчення й пояснення такого феномена, як перфекціонізм. У розроблених підходах до визначення перфекціонізму враховуються різні фактори його проявів і причини виникнення, тому єдиної методики вивчення перфекціонізму немає. За останні роки було розроблено кілька опитувальників для оцінки й кількісного підрахунку перфекціонізму, однак концепції вказаного конструкту, які лежать в основі різних методик, значно відрізняються [5]. Відкритим є питан-

ня дослідження перфекціонізму в дітей, оскільки основна маса досліджень цього феномена проведена на дорослій вибірці. Як зазначає С.В. Волікова, невирішеними залишаються проблеми особливостей перфекціонізму в дітей, джерел перфекціонізму, факторів формування перфекціоністських установок у дітей, зміни цих установок із дослідженням дитини тощо [2, с. 178–180]. Тобто особливості перфекціоністських тенденцій і їх відображення на поведінкових проявах та емоційних станах дітей залишаються недостатньо вивченими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження дитячого перфекціонізму актуалізувалися з появою методики «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму» (The Child-Adolescent Perfectionism Scale (CAPS), розробленої Г. Флеттом і П. Х'юїттом, за допомогою якої проводиться діагностика специфіки дитячого перфекціонізму й пов'язаних із ним порушень в особистісній сфері [2, с. 177]. Дослідник у галузі психології особистості І.І. Грачова на підлітковій вибірці адаптувала методику вивчення перфекціонізму «Шкала виявлення перфекціонізму MPS-H» (Multidimensional Perfectionism Scale). С.В. Волікова за участі А.Б. Холмогорової розробила «Опитувальник дитячого перфекціонізму». У цій методиці пропонується така структура дитячого перфекціонізму: високі стандарти діяльності; батьківський перфекціонізм (сприймання дитиною завищених вимог батьків); негативне ставлення до помилок і невдач; успіх як основний мотив діяльності; фізичний перфекціонізм; перенавантаження. Така структура охоплює мотиваційний, поведінковий і когнітивний компоненти перфекціонізму [5]. Методики дослідження дитячого перфекціонізму відрізняються за специфікою підходів до визначення структури й природи зазначеного феномена.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз особливостей перфекціонізму в дітей і підлітків і результатів адаптації й апробації методики «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму» П. Х'юїтта та Г. Флетта на українській вибірці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оригінальний варіант опитувальника «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму» П. Х'юїтта та Г. Флетта (The Child-Adolescent Perfectionism Scale) складається з 22 тверджень, які розподіляються за двома субшкалами: Я-орієнтований і соціально приписаний перфекціонізм [2, с. 179]. Під Я-орієнтованим перфекціонізмом автори розуміють високі вимоги, які дитина чи підліток висуває до себе. Дитина з високим рівнем соціально приписаного перфекціонізму вважає, що інші люди (наприклад, батьки) багато від неї очікують, і дитина впевнена, що повинна виправдати ці очікування, відповідати їм [2, с. 179–182].

Під час розроблення опитувальника «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму» П. Х'юїтт і Г. Флетт зосередили увагу на вивченні індивідуальних відмінностей перфекціонізму як особистісної риси в підлітків і дітей. На їхню думку, вона може бути присутня ще на досить ранніх етапах життя та є негативною чи невротичною характеристикою [6].

Розроблення опитувальника П. Х'юїттом і Г. Флеттом здійснювалося на вибірці з 247 досліджуваних (112 хлопців і 135 дівчат) віком від 3 до 17 років. Первинний варіант опитувальника «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму» містив 31 твердження, однак унаслідок факторизації й аналізу варіативності даних дослідники скоротили список тверджень до 22 позицій. Респондентам пропонувалося відповідати на твердження за такою рейтинговою шкалою: «Повністю не погоджуюсь», «Скоріше не погоджуюсь», «Складно відповісти», «Скоріше погоджуюсь», «Повністю погоджуюсь» [6].

П. Х'юїтт і Г. Флетт отримали статистично достовірні показники внутрішньої узгодженості, ретестової надійності та валідності для методики «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму», що дозволяє діагностувати надійні та значущі показники вираженості перфекціонізму в дітей і підлітків. Для визначення конкурентної валідності методики дослідники здійснили кореляційний аналіз рівня перфекціонізму й інших особистісних характеристик. У результаті такого аналізу було виявлено зв'язок соціально приписаного перфекціонізму з екстернальним локусом контролю (обумовленість учинків і поведінки інтроектами, які керуються прагненням уникнути помилок і сорому та слідує інтеріоризованим стандартам, установленим іншими людьми) і Я-орієнтованого перфекціонізму з інтернальним локусом контролю (автономність, орієнтація дій і вчинків на досягнення особистих цілей і цінностей) [6].

Було виявлено, що високі академічні зусилля мають суттєвий зв'язок із соціально приписаним перфекціонізмом, однак слабо корелюють із задоволеністю навчанням у школі. Соціально приписаний перфекціонізм тісно корелює з батьківськими очікуваннями та вимогами з приводу академічних досягнень дітей. Загалом П. Х'юїтт і Г. Флетт наводять дослідження, в якому демонструють зв'язок перфекціонізму з дезадаптивними харчовими установками, нестабільною самооцінкою та соціальною самооцінкою [7, с. 1307–1309].

Нами було здійснено спробу адаптації методики «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму» П. Х'юїтта та Г. Флетта на вибірці українських дітей і підлітків із метою створення адекватного психодіагностичного інструментарію для дослідження особливостей перфекціонізму в дітей і підлітків.

На першому етапі адаптації було здійснено переклад інструкції й тверджень методики «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму» (The Child and Adolescent Perfectionism Scale) із мови оригіналу (англійської) на українську

мову (табл. 1). Для адаптованого варіанта опитувальника було здійснено асиметричний переклад, який передбачав збереження смислового навантаження тверджень і дотримання вимог чіткості й однозначності формулювань [1, с. 49–50]. Після первинного перекладу здійснювався зворотний переклад на англійську мову для перевірки еквівалентності адаптованого перекладу й оригіналу, на основі чого були внесені корективи до українського бланка тверджень.

Для визначення психометричних характеристик опитувальника «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму» П. Х'юїтта та Г. Флетта, адаптованого на українській мові, було здійснено перевірку показників надійності та валідності методики. Адаптація опитувальника відбувалась із залученням учнів загальноосвітньої школи (108 осіб) віком від 11 до 17 років (учні 5–11 класів). До клінічної вибірки увійшов 31 респондент віком від 11 до 17 років із розладами емоційного спектру (депресивні та тривожно-фобічні розлади).

З метою перевірки надійності адаптованого опитувальника «Дитячо-підліткова

шкала перфекціонізму» було проведено аналіз внутрішньої узгодженості тверджень (за допомогою статистичного показника Альфа Кронбаха). Як відомо, тест вважається достатньо надійним, якщо коефіцієнт Альфа Кронбаха знаходиться в межах від 0,7 до 0,9 й показує, що отримані в методиці значення близькі до істинних показників, які вимірюються [3, с. 174]. Показник Альфа Кронбаха для адаптованої нами методики склав 0,792 (табл. 2), що свідчить про високий показник надійності за внутрішньою узгодженістю тверджень.

Ще одним показником для визначення надійності адаптованої нами методики є статистичний аналіз ретестової надійності – стійкості результатів дослідження під час повторного тестування [1, с. 106]. Для визначення показників ретестової надійності нами було проведено повторне дослідження перфекціонізму на тій самій вибірці (учні загальноосвітньої школи віком від 11 до 17 років і представники клінічної вибірки з розладами емоційного спектру) за допомогою адаптованого опитувальника «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму».

Таблиця 1

Приклади перекладу тверджень методики «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму» (The Child and Adolescent Perfectionism Scale) із мови оригіналу (англійської) на українську мову

Твердження оригінальної методики	Твердження, перекладені українською мовою
I try to be perfect in everything I do	Я намагаюся бути ідеальним у всьому, що я роблю
I want to be the best at everything I do	Я хочу бути найкращим у всьому, що я роблю
People expect more from me than I am able to give	Люди очікують від мене більшого, ніж я можу зробити
I get upset if there is even one mistake in my work	Я засмучуюсь, якщо знаходжу хоча б одну помилку в моїй роботі

Таблиця 2

Показник внутрішньої узгодженості тверджень Альфа Кронбаха для адаптованого варіанта методики «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму»

Показники надійності			Кількість респондентів
Коефіцієнт Альфа Кронбаха	Коефіцієнт Альфа Кронбаха для стандартизованих тверджень	Кількість тверджень	
0,788	0,792	22	139

Таблиця 3

Результати аналізу ретестової надійності адаптованої методики «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму»

	Загальний рівень перфекціонізму (ретестове дослідження)	
Загальний рівень перфекціонізму (первинне дослідження)	Коефіцієнт кореляції Пірсона	0,972
	Рівень статистичної значущості (Sig)	0,000
	Кількість респондентів	98

му» з інтервалом у 1,5 міс. після першого дослідження.

Важливою умовою отримання достовірних показників ретестової надійності адаптованого опитувальника було забезпечення стандартизації методики (чіткість і однозначність інструкції та процедури дослідження), а також забезпечення повторного дослідження на одних і тих же учасниках.

Після проведення повторного дослідження нами було здійснено кореляційний

аналіз результатів первинного й ретестового (з часовим інтервалом в 1,5 міс.) дослідження для визначення стійкості отриманих результатів тестування в часі. Результати кореляційного аналізу показників перфекціонізму в дітей і підлітків («Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму») на основі первинного й повторного дослідження (табл. 3) свідчать про стійкість результатів адаптованої методики в часі (коефіцієнт кореляції становить 0,972 при рівні статистичної значущості Sig < 0,01). Таким чином, методика

Таблиця 4

Статистичні показники інформативності тверджень адаптованої методики «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму» П. Х'юїтта та Г. Флетта (приклади тверджень)

Твердження тесту	К-ть досліджуваних	Середнє	Стандартне відхилення	Дисперсія	Процентилі							
					20	25	40	50	60	70	85	
T1*	108	3,31	1,4	1,8	<1,9	2,2	3,0	3,5	3,9	4,5	4,7	
T2*	108	3,87	1,0	1,0	<2,9	3,2	3,7	4,0	4,3	4,7	4,9	
T3*	108	3,28	1,3	1,7	<1,9	2,2	3,0	3,4	3,8	4,4	4,6	
* Роз'яснення тверджень тесту												
T1*	Я відчуваю, що люди занадто багато хочуть від мене											
T2*	Я завжди намагаюсь отримати найвищі результати (оцінки) у завданнях											
T3*	Я не завжди прагну бути найкращим											

Таблиця 5

Показники очевидної валідності для адаптованої методики «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму»

	Не здогадувались, що вимірює опитувальник	Називали близькі за значенням поняття	Визначили, що діагностує опитувальник	Утрималися від відповіді
Відсоток респондентів	49%	25%	11%	15%
Кількість осіб	53	27	12	16

Таблиця 6

Результати аналізу критеріальної валідності адаптованої методики «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму»

Загальний рівень перфекціонізму (за адаптованою методикою)	Оцінка сумлінності педагогом	
	Коефіцієнт кореляції Пірсона	0,711
	Рівень статистичної значущості (Sig)	0,023
	Кількість респондентів	139

Таблиця 7

Показники конкурентної валідності для методик «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму» і «Саморегуляція прояву лінощів»

Загальний рівень перфекціонізму	Труднощі в саморегуляції лінощів	
	Коефіцієнт кореляції Пірсона	- 0,678
	Рівень статистичної значущості (Sig)	0,040
	Кількість респондентів	139

«Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму» дозволяє отримати достовірні й надійні відомості під час діагностики вираженості перфекціонізму в дітей і підлітків.

Із метою перевірки того, наскільки запитання адаптованого опитувальника «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму» П. Х'юїтта та Г. Флетта є інформативними, було застосовано аналіз дескриптивних статистик пунктів (тверджень) тесту [4, с. 96]. Такий аналіз дозволив визначити варіативність відповідей на кожен із пунктів методики для того, щоб запропоновані твердження могли диференціювати респондентів у вибірці за рівнем вираженості досліджуваної ознаки.

Для аналізу інформативності завдань методики для кожного твердження було розраховане середнє значення, стандартне відхилення, дисперсію й відсоток відповідей за кожним пунктом шкали Лайкерта (табл. 4).

Виходячи з показників (див. табл. 5.) слід указати, що всі питання адаптованого опитувальника «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму» П. Х'юїтта та Г. Флетта характеризуються високою варіативністю, яку можна спостерігати за показниками дисперсії стандартного відхилення та процентилів показників. Це означає, що твердження тесту дозволяють отримувати статистично значущі показники щодо диференціації дітей і підлітків за рівнем перфекціонізму.

Для перевірки якості адаптованої методики «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму» Г. Х'юїтта та П. Флетта був здійснений аналіз її валідності (відповідність між рівнем вираженості досліджуваної властивості (перфекціонізму) і методом її діагнос-

тики). Для адаптованого варіанта методики було проаналізовано очевидну валідність, конкурентну валідність, критеріальну валідність і конструктну валідність.

Для визначення очевидної валідності (рівень усвідомленості об'єкта, що вимірюється [1, с. 107]) адаптованої версії опитувальника «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму» Г. Х'юїтта та П. Флетта респондентам було запропоновано відповіді на відкрите запитання після проходження опитувальника: «Як ви вважаєте, що вимірює вказана методика?» (табл. 5).

За результатами статистичного аналізу відповідей на відкрите запитання 49% респондентів не здогадувалися, що вимірює опитувальник; 15% утрималися від відповіді; 25% називали близькі до перфекціонізму поняття (відповідальність, вимогливість і критичність до себе, наполегливість у досягненні поставлених цілей, тривожність у навчанні); 11% правильно визначили мету опитувальника (визначення прагнення до ідеальності).

Таким чином, адаптований варіант опитувальника «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму» Г. Х'юїтта та П. Флетта має середній рівень очевидної валідності.

В якості зовнішнього критерію для визначення критеріальної (зовнішньої) валідності було обрано оцінку класними керівниками старанності досліджуваних учнів у класі за шкалою від 1 (зовсім не старанний) до 10 (дуже старанний). Відповідно було здійснено кореляційний аналіз показників перфекціонізму, отриманих за допомогою адаптованого опитувальника «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму», і результатів суб'єктивної оцінки класними керівниками старанності учнів. У результаті такого кореляційного аналізу сила зв'яз-

Таблиця 8

Показники внутрішньої узгодженості для тверджень за субшкалами «Я-орієнтований перфекціонізм» і «соціально приписаний перфекціонізм»

Показники надійності		Субшкали
Коефіцієнт Альфа Кронбаха	Кількість тверджень	
0,701	11	Я-орієнтований перфекціонізм
0,756	11	Соціально приписаний перфекціонізм

Таблиця 9

Показники розподілу даних і рівнів вираженості перфекціонізму за адаптованою методикою «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму» (описові статистики)

	К-ть досліджуваних	Середнє	Стандартне відхилення	Мінімальний показник	Максимальний показник	Процентилі		
						25	50	75
Перфекціонізм	108	74,03	12,47	43	104	64,5	73	83

ку між зазначеними показниками склала 0,711. Оскільки перфекціонізм визначається як прагнення до ідеального виконання роботи й зокрема як старанність у навчанні, то високий кореляційний зв'язок з оцінкою вчителями рівня старанності може свідчити про те, що адаптована методика дійсно спрямована на визначення проявів перфекціонізму в дітей і підлітків (табл. 6).

Конкурентна валідність (високі коефіцієнти кореляції адаптованої методики з іншими методиками, які вимірюють конкретну властивість або властивість, близьку за змістом, і низькі коефіцієнти кореляції з методиками, які вимірюють протилежні властивості [1, с. 107]) була визначена в нашому дослідженні через кореляційний аналіз зв'язку показників перфекціонізму за адаптованим нами опитувальником з визначенням саморегуляції лінощів (Анкета «Саморегуляція прояву лінощів» А.Д. Богданової й С.Т. Посохової). Після проведення кореляційного аналізу зазначених показників було отримано достатньо високий коефіцієнт оберненої кореляції (табл. 7).

Отриманий зв'язок є статистично значущим і достовірним і відображає залежність, відповідно до якої респонденти з високим рівнем перфекціонізму мають високий рівень саморегуляції лінощів (за анкетною «Саморегуляція прояву лінощів» високі показники свідчать про низький рівень саморегуляції лінощів, тому кореляційний зв'язок із рівнем перфекціонізму обернений). Такий зв'язок можна пояснити прагненням перфекціоністів до досягнення високих результатів, які передбачають докладання великих зусиль, і здатністю до регуляції рівня лінощів.

Конструктна валідність (як внутрішня узгодженість тверджень у субшкалах [1, с. 107]) вимірювалася за допомогою статистичних показників Альфа Кронбаха, які демонструють внутрішню узгодженість питань у рамках кожної із субшкал – Я-орієнтований перфекціонізм і соціально приписаний перфекціонізм. У результаті аналізу було отримано такі відомості (табл. 8): показники внутрішньої узгодженості всередині кожної субшкали є досить високими для підтвердження конструктної валідності.

Останнім етапом в адаптації методики «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму» П. Х'юїтта та Г. Флетта була стандартизація процедури й інтерпретації результатів дослідження. Кінцевий варіант адаптованої методики складається з 22 тверджень. Серед цих тверджень опитувальник містить 19 прямих і 3 зворотні твердження, які мають відповідні ключі для оброблення даних.

Із метою стандартизації обрахунку й оцінки отриманих результатів за методикою «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму» було обчислено середнє значення та стандартне відхилення для визначення меж вираженості перфекціонізму в дітей і підлітків (табл. 9).

Відповідно до отриманих даних із приводу розподілу показників за адаптованою методикою «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму» було прийнято рішення про розподіл балів за такими рівнями: 22 – 42 бали – дуже низький рівень; 43 – 64 бали – низький рівень; 65 – 73 бали – середній рівень; 73 – 83 бали – рівень вище середнього; 83 бали й вище – високий рівень. Рівневий розподіл даних здійснений таким чином, що показники до 43 балів і показники більше 83 балів потрапляють у проміжки 25 процентилів при нормальному розподілі, а показники від 43 до 83 балів демонструють 50% респондентів вибірки.

Висновки з проведеного дослідження. Перфекціонізм – це складний багатомірний конструкт, який, з одного боку, може сприяти позитивним досягненням і самореалізації особистості, а з іншого – викликати негативні прояви та труднощі в адаптації. Нині залишається відкритим питання дослідження особливостей перфекціонізму в дітей і підлітків. Ґрунтовні дослідження дитячого та підліткового перфекціонізму розпочалися яз розроблення П. Х'юїттом і Г. Флеттом опитувальника «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму».

Нами було здійснено спробу адаптації методики «Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму» П. Х'юїтта та Г. Флетта на українській вибірці дітей і підлітків. У процесі адаптації було застосовано еквівалентний переклад тверджень та інструкції опитувальника з мови оригіналу на українську мову; проведено апробацію адаптованого варіанта методики на вибірці українських дітей і підлітків віком від 11 до 17 років; проаналізовано показники статистичної достовірності адаптованого опитувальника: внутрішня узгодженість питань (показник Альфа Кронбаха – 0,792), ретестова надійність (показник сили кореляції між первинним і ретестовим дослідженням – 0,972), очевидна валідність (36% респондентів приблизно здогадувалися, що діагностує методика), критеріальна валідність (коефіцієнт кореляції показників адаптованої методики із зовнішнім критерієм – 0,711); конкурентна валідність (коефіцієнт кореляції з конкурентною методикою – 0,678) і конструктна валідність (показники Альфа Кронбаха за шкалою «Я-орієнтований перфекціонізм» – 0,701, а «соціально припи-

саний перфекціонізм» – 0,756); визначено нормативні показники перфекціонізму для української популяції дітей і підлітків.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на апробацію методик на більш численній вибірці респондентів, на визначення вікових особливостей прояву перфекціонізму в дітей і підлітків; виявлення зв'язку дитячого та підліткового перфекціонізму з іншими психологічними характеристиками.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бурлачук Л.Ф. Психодіагностика : [учебник для вузов] / Л.Ф. Бурлачук. – М. : Питер. – 2008. – 384 с.
2. Воликова С.В. Методи дослідження дитячого перфекціонізму / С.В. Воликова // Соціальна і клінічна психіатрія. – 2012. – Т. 22, № 2. – С. 177–186.
3. Клайн П. Справочне керівництво по конструюванню тестів / П. Клайн. – Київ, 1994. – 275 с.
4. Наследов А.Д. Математические методы психологического исследования. Анализ и интерпретация данных : [учебное пособие] / А.Д. Наследов. – СПб. : Речь, 2004. – 392 с.
5. Щипицьна А.С. Методики измерения перфекционизма / А.С. Щипицьна // Вестник Пермского государственного гуманитарно-педагогического университета. Серия: Психологические и педагогические науки. – 2014. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cyberleninka.ru/article/n/metodiki-izmereniya-perfektsionizma>.
6. Hewitt P.L. The Child-Adolescent Perfectionistic Scale: development, psychometric properties, and associations with stress, distress and psychiatric symptoms / G.L. Flett, P.L. Hewitt, A. Besser, C. Su, T. Vaillancourt, D. Boucher, Y. Munro, L.A. Davidson, O. Gale // Journal of Psychoeducational Assessment. – June 1. – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hewittlab.sites.olt.ubc.ca/files/2014/11/CAPS.pdf>
7. Hewitt P.L. The interpersonal expression of perfectionism: perfectionistic self-presentation and psychological distress / G.L. Flett, P.L. Hewitt // Journ. of Personality and Social Psychology. – 2003. – V. 84. № 6. – P. 1303–1325.